

Einar1 30.4.

CD ROM okkupaskjonen
kildene

Intervju med Einar *Rissted.*

Ungdomsfylkingen

Kampen om nasjonal ungdomstjeneste

Du hadde en ledende stilling i Ungdomsfylkingen. Var det deres mål at all norsk ungdom skulle inn i NSUF?

(NSUF1)

Som svar på det kan man si både ja og nei. På lang sikt var det så avgjort vårt håp at vi skulle greie å organisere norsk ungdom i en samlende organisasjon. En samlende organisasjon som skulle ta seg av helsearbeid, idrettsarbeid, den kulturelle oppdragelse osv av den norske ungdom. Men det kom nokså uforvarende på oss, da loven om nasjonal ungdomstjeneste kom 5.februar 1942

Var det ikke dere som fremmet den loven da?

(NSUF2)

Akkurat det spørsmålet vet jeg noe om, fordi jeg den 2. eller 3.februar ble kalt ned til Hitlerjugends representant i Norge, Kurt Petter. Han la frem foran meg et papir om han ba meg oversette. Det viste seg å være lov om nasjonal ungdomstjeneste, skrevet på tysk. Jeg protesterte øyeblikkelig, og sa dette går ikke an på noe som helst sett og vis. Vi makter ikke en slik oppgave overhode, fordi svært mange av våre ungdomsledere var jo ved fronten, enten som frontkjempere eller som frontsøstre. Vi hadde ikke kapasitet til å løse tilnærmedesvis en slik oppgave som å få hele den norske ungdom inn i NSUF.

Ble dine protester tatt til følge?

(NSUF4)

Jeg fikk beskjed om at dette hadde vi ingen ting med, for dette var besluttet på høyere hold. Så det hjalp ikke at jeg hadde innvendinger til tusen. Jeg hadde bare å oversette dette ~~partiet~~, basta, og ferdig med det!

Det gjorde jeg da. Jeg oversatte loven om nasjonal ungdomstjeneste til norsk. Morgen etter fikk jeg oppringning fra vår ungdomsfører, minister Axel Stang, som da fortalte meg at en slik lov var i gjære. Jeg sa da jeg at det visste jeg, og fortalte hvilken forbindelse jeg hadde hatt med saken. Da sa Stang at nå skal du skrive et intervju med meg, hvor du prøver å dempe virkningen av denne loven så mye som mulig. Du skal uttrykkelig presisere at den vil bli gjennomført med all mulig lempe!

Hvordan ble loven tatt imot av de norske myndighetene?

(NSUF5)

Det intervjuet skrev jeg, gikk senere på dagen ned til Stang hvor vi gjennomgikk intervjuet. Deretter gikk vi over til Gulbrand Lunde i departementet for kultur og folkeopplysning. Der var det et møte hvor alle topplederne i departementet var til stede, og hele tiden var hensikten å få dette intervjuet til, slik at det virket beroligende.

Det jeg mener å fortelle med dette, er at loven hadde et tysk utgangspunkt av en eller annen grunn, og at NS-myndigheten hadde et ønske om å dempe ned virkningene av denne loven.

Hvorfor tror du tyskerne ønsket å komme med denne loven?

(NSUF6)

Personlig tror jeg at Terbovem ved å tvinge denne loven igjennom, hadde til hensikt å diskriminere Nasjonal Samling. Og det førte jo også til en masse rabalder med kirke og lærere. Det hjalp ikke hvor meget NS prøvde å dempe ned denne virkningen av denne loven, som ble jo møtt av veldig motstand fra kirke og skole.

Men nå vil jeg jo si at den frykten som meldte seg i kirken og skolen, hadde jo ingen sammenheng med virkeligheten. Jeg vet ikke hva man trodde vi drev med i NS Ungdomsfylking..?

Hva gjorde dere i Ungdomsfylkingen?

Ja, hva drev dere med i Ungdomsfylkingen?

(NSUF7)

Det vi drev med, var ting som uten videre ville blitt godkjent av det store flertallet av den norske befolkning. Oppdragelse til fedrelandssinn, helsearbeide, leikarringer, sanggrupper, idrett, leirer og den slags ting. Langt på vei var det altså et speiderarbeid.

Var det bare et slags speiderarbeid dere drev?

(NSUF8)

Disse ungdommene mellom 10 og 18 år ble skolert på en måte som svarer temmelig nøyaktig til et normalt speiderarbeid, bortsett fra den ting at det nasjonale hadde en langt sterkere posisjon i oppdragelsen enn den har i speiderarbeid.

Motstanderne beskyldte Ungdomsfylkingen for å ha sitt forbilde i Hitlerjugend og skulle mest mulig ligne denne?

(NSUF9)

Men det man gjorde, var å drive en propaganda, hvor man skremte med Hitlerjugend. Men der var bildet også like skjevt. Jeg kjente jo Hitlerjugend ut

og inn, og det bildet man prøvte å gi av Hitlerjugend, det var jo også fullstendig forkvaklet og hadde ikke noe med virkeligheten å gjøre. Men i alle fall hadde ikke dette noe med Hitlerjugend å gjøre heller, det arbeidet som vi drev i Ungdomstjenesten.

Men hvorfor prøvde dere å gjennomføre ordningen med Ungdomstjenesten for alle, når dere var slik imot dette?

(NSUF10)

Da ungdomstjenesten først kom i gang, måtte vi jo prøve å forsvare denne loven på et vis da. Vi måtte jo stå for den når den først var kommet. Men gjennomføringen av Ungdomstjenesten ble jo begrenset til noen ganske få steder der hvor NS stod forholdsvis sterkt, og det ble jo aldri for alvor prøvet å gjennomføre loven i egentlig forstand. Det var bare spredte tilfeller rundt omkring.

Det ble jo sagt at dere ville inn i skolen og påvirke barn og lærere? Villde dere overta skolen? (skole1)

En av de tingene som jo var fullstendig misforstått, var dette at man trodde vi skulle blande oss inn i skolens arbeid. Det gjorde NSUF aldri. Jeg kan ikke huske en eneste reell konfrontasjon med skolen om slike ting. Skolen og lærerne drev sin virksomhet som normalt og det ble jo også sagt i dette intervjuet som jeg skrev, at vi hadde ikke til hensikt på noen måte å blande oss inn i foreldrenes eller lærernes oppgaver. Vår oppgave var å skape en organisasjon som tok seg av og laget harmoni og enhet i det arbeidet som de frivillige organisasjonene ellers drev på egen hånd. Vi utvidet dette arbeidet til å omfatte, som jeg sa, helse, idrett. fritid osv.

Det var jo en aktiv idrettsboikott under okkupasjonen. Hvordan merket dere denne? (idrett)

Det ble jo drevet et ganske omfattende idrettsarbeid innenfor NSUF og hirden. Jeg er klar over at det var en idrettsstreik, og at denne i og for seg var ganske effektiv. I hvert fall litt lenger uti okkupasjonen. Til og begynne med var det jo et samrøre mellom tyskere og norsk idrett som var ganske fantastisk. Men etter hvert ble jo idrettsboikotten nokså effektiv. Vi hadde i grunnen ikke så veldig mye følelse av det, fordi vi drev selv gjennom NSUF og gjennom Rikshirden og Kvinnehirden et meget omfattende idrettsarbeid. Vi levde i vår egen idrettsverden, som vi var vel fornøyd med, og følte vel ikke så forferdelig mye savn av dem som boikottet dette.

Hvilken ungdom var det som kom med i Ungdomsfylkingen. Var det bare NS-barn? (NSUFhvem)

Disse barna ble jo etter hvert meget sterkt boikottet på skoler og i fritidssammenhenger, så de hadde et stort behov for en organisasjon som NSUF, hvor de kunne finne fellesskap og kamerater. Men det var faktisk en

UML
del ungdommer som ikke kom fra NS-familier, som søkte til NSUF. Og der kom den loven om nasjonal ungdomstjeneste beleilig. For der kunne vi få inn en dek ungdom som var blitt nektet av foreldrene tidligere, men som selv ville inn. Så kunne vi altså bruke loven til å kommandere dem inn. På den måten kom det inn en del ungdom som ikke kom fra NS-familie.

Forholdet til jøssingene

Kom de ^t til strid og konfrontasjoner mellom NS-ungdom og annen ungdom?
(konfront)

og en del
ble avvist
Nei, de konfrontasjonene som var, de var nok fortrinnsvis mellom hirden og ikke Ungdomsfylkingen.

Fikk dere forbindelser med annen ungdom gjennom opptog o.l.?

(oppmarsj)

Vi hadde jo en masse stevner, oppmarsjer osv. Oppslutningen om disse tingene fra andre mennesker var som regel ganske tynn. Til dels ble det laget direkte paroler om å holde seg unna.

Hvilketforhold fikk dere til vanlige "Jøssinger"?

(isfront)

Folk var jo redde for hverandre. Det som var veldig typisk, var at hvis du kom på tomannshånd med et menneske, så ble det prat og hyggelig samvær. Men straks det var to til stede, eller det dukket opp et nytt menneske i en slik samtale, så ble det plutselig stille. Jeg har jo hatt de mest fantastiske opplevelser i den anledning.

Hvilke opplevelser kan du fortelle om?

(presten)

En gang så skulle jeg fra Røros til Trondheim med et meget langsomtgående godstog. Der ble jeg sittende i kupe sammen med en kvinne i 35-40 års alderen. Så begynte det med at hun ville prakke på meg et kilo smør av en eller annen mystisk grunn. Jeg vet ikke hvorfor. Så begynte hun å snakke da. Så fortalte hun at hun var jøssing da, så klart, men hun likt3 ikke det som presten i bygda holdt på med.

- Ja, hva holder han på med da? sa jeg

(prest2)

- Jo, han driver og trener gutter til å bli soldater innpå skogen..

Senere kom det til kamp der inne på skogen innenfor Hankedal mellom tyske tropper og den der gjengen til presten. Men sånn kunne altså folk sitte og prate. Du hørte det mest fantastiske når du kom på tomannshold med folk.

Hva er din mening om den såkalte "isfronten" da?
(isfront2)

Det gjaldt hele veien, at når du kom på tomannshånd med folk, enten man var i uniform eller ikke, det spilte ingen rolle, jeg var som regel i uniform da. De pratet løs og var så hyggelig og vennlige. Men i lag, var det isfront!

Andre ungdomsorganisasjoner

Hva var Unghirdmarinen?
(unghirdmarine)

Det var en veldig interessant avdeling. Den ble ledet av to unge marineoffiserer. Deres hensikt var rett og slett å bygge opp et kadettkorps for en ny norsk marine. Det var deres alvorlige siktemål. Det var en meget fin evdeling og en meget ettertraktet avdeling. Men det ble bare valgt ut utsøkte karer dit. Det morsomme er at mange av de karene har hevdet seg veldig godt i etterkrigs-Norge, i til dels meget fremtredende stillinger.

Ble ikke de straffet etter krigen da?
(unghird2)

De var ved krigens slutt så unge at de ble ikke straffet, så de kunne utfolde seg på en ganske annen måte enn oss som ble straffet.

Hvilken forbindelse hadde dere til Hirden?
(hirden)

Vi hadde ingen direkte forbindelse med Hirden, annet enn at attenåringene hvert år ble ført inn der.

Landtjenesten, hva var det?
(Landtjeneste)

Vi hadde også Landtjenesten, som hadde to forskjellige former. Det ene var at en deltok i det vi kalte matauk, altså matproduksjon. Vi hadde en lang rekke onneleirer, onnehjelpsleirer kalte vi de, om somrene. Det hadde en dobbelt funksjon. Det skaffet hjelp til landbruket, fikk byungdommen ut på landet til et helsemessig godt liv noen måneder om sommeren. På disse onnehjelpsleirene deltok det faktisk en gode del ungdommer som ikke var med i NSUF i det hele tatt, som i hvert fakk ikke stammet fra NS-familier.

Var det ikke noe ideologisk mål med Landtjenesten?
(Landtjen2)

Landtjenesten hadde også et videre siktepunkt. Den gang så var vi av den oppfatning at strømmen fra bygdene til byene var for sterk. Vi var innstilt på

å snu den strømmen. Derfor hadde vi den permanente Landtjenesten. Den var helt frivillig. Der kunne en melde seg for ett år av gangen og delta i en landtjenesteleir. Hvis man gjorde det en viss tid, fikk man altså en landbruksutdannelse på kjøpet, med både en praktisk og teoretisk skolering.

Men hva med dem som reiste til Tyskland på landtjeneste?

(germ1)

Landtjenesten var delt i den norske landtjenesten, som bare arbeidet her i Norge, og den germanske Landtjenesten som arbeidet i den gang de østligste deler av Tyskland. Dvs de delene som Polen fikk tildelt av Tyskland etter første verdenskrig og som Tyskland innlemmet i seg igjen da de rykket inn i Polen i 1939.

Hvorfor drev dere med denne germanske landtjenesten?

(germ2)

Når vi deltok der, var det av to grunner. For det første var Norge avhengig av kornimport akkurat fra de områdene. Det var de som gjorde at vi ikke sultet ihjel, så vi fant det riktig å være med på arbeidet på gårdene i det distriktet. For det andre ville vi gjerne ha en representasjonsavdeling i Tyskland, for å hevde oss overfor Hitlerjugend. Og det var meget vellykket. Det første året hadde vi en avdeling på to hundre gutter og jenter, plassert i 11 leirer. Det var en fantastisk avdeling, som gjorde et veldig godt inntrykk. Neste år meldte det seg 400 ungdommer for å delta i Germansk Landtjeneste.

Hva var tyskernes hensikt med denne landtjenesten?

(germ3)

Det var helt klart tyskernes hensikt at de gjerne ville at norske ungdommer skulle slå seg ned i dette området her. Men det forhindret vi på den måten at ingen fikk lov til å være mer enn ett år der nede. Skulle de fortsette i Landtjenesten, måtte de gjøre det i Norge.

Kampen om germanismen

Dere i Germansk Landtjeneste fikk ved et tilfelle tak i hemmelige papirer fra SS, som skulle få stor betydning?

(germ4)

Det kom enda et sirkulære som inneholdt en hel redegjørelse for hvordan SS kunne forestille seg det fremtidige Europa. Det var bare ved en sammenblanding av de germanske folkene, uten noe hensyn til de nasjonale egenarter. Det var det som vi pleide å kalle grøtgermanismen, sammenblandingssgermanismen. Jeg husker at det der i den artikkelen bl.a. sto at det i fremtiden skulle være like naturlig å ha en tysk Gauleiter i Oslo som en norsk Gauleiter i Dresden!

Hva gjorde dere med materialet dere fikk tak i?

(germss)

Dette materialet ledet vi jo selvfølgelig opp til Quisling, for å orientere ham om hva SS helt klart sto for. Vi visste jo i og for seg på forhånd hva SS sto for. Men her fikk vi på papiret det helt klart og tydelig. Da Quisling hadde lest det siste sirkulæret, så ba han meg om å skrive en artikkel, der jeg skulle hevde som norsk politikk omtrent det stikk motsatte av det som stod i sirkulæret. Det gjorde jeg da, og det ble offentliggjort i en artikkel med navn "Hva betyr en germansk samling for Norge". Der tok jeg bl.a. fullstendig avstand fra sammenblandingspolitikken, og presiserte at å gå løs på, eller forringe, eller ødelegge det enkeltes folks egenart ikke bare var feilaktig politikk, men jeg brukte et så sterkt ord som at jeg sa det var en forbrytelse.

Fikk dette noe slags betydning for partiet NS' syn på utenrikspolitiske forhold?

(artikkel2)

Denne artikkelen er, så vidt jeg vet, det eneste klart uttrykte program for NS' utenrikspolitikk som er trykket under krigen. Den ble trykket i en lang rekke aviser og tidsskrifter. Den artikkelen kan oppfattes som Quislings oppfatning hvordan det germanske samarbeidet skulle finne sted.

Noe mer om innholdet i artikkelen?

(artikkel)

Jeg gikk i artikkelen inn for forskjellige holdninger, f.eks. ved å trekke opp en grense mellom sydgermanere og nordgermanere. Skandinaver var en gruppe for seg som ikke uten videre var til å regne inn i det allgermanske. Det skandinaviske hadde sitt eget særpreg. Jeg gjorde meg til talsmann for at til det germanske rom tilhørte i høyeste grad også England.

Hva var egentlig forholdet til den såkalte pangermanismen i NS?

(germanisme1)

Når det gjelder dette med pangermanisme, var det noe som de aller fleste av oss var meget imot. Vi kalte det grautgermanisme. At det ikke skulle være noen forskjell mellom de germanske folkene, at hver enkelt folk ikke skulle ha noen egenart. Vi var jo tvertimot vår egenart meget bevisst, stod på det norske, og tyskerne skjelte jo oss stadig ut for å være altfor nasjonale.

Men hvem var da egentlig germanister her i Norge?

(germanisme2)

Så var det altså en gruppe som var pangermanister. De var i Germanske SS. Men jeg vil si at det var en rekke av de som var i Germanske SS, som ikke var fullt klar over hva de var med på. En del av dem reagerte mot dette her, f.eks.

Per R.Johansen som utga en bok "Frontkjemper". Han ble utnevnt til Stormleder for Germanske SS i Trøndelag, men trakk seg fra stillingen, fordi han reagerte mot den virksomhet, den protyske pangermanske virksomhet som lederne i Germanske SS drev med. Så den pangermanismen kom nok veldig sterkt til uttrykk i Germanske SS' blad "Germaneren".

Raselære og jødehets?

Hvordan ser du i dag på den raselæren NS hadde?

(raselere)

Raselære i egentlig forstand er at man er seg bevisst sin egenart, man forakter ikke men tvertimot har dyp respekt for et annet menneskes egenart. Det gjelder både for det individuelle, det nasjonale og det rasemessige plan. At man her har måttet konstatere meget ubehagelige utskielser som f.eks. forfølgelsen av jødene, gjør ingen forskjell i og for seg på det som er det egentlige og det vesentlige og det sanne i denne tankegang og denne ideologi.

Hvorfor var dere i NS slik imot jødene?

(joder)

Jeg kan forsikre at for oss NS-folk, i alle fall for langt de fleste av oss, så hadde dette med jødene forferdelig liten interesse. Vi var klar over at tyskerne var veldig opptatt av dette spørsmålet, og vi antok at det hadde vært et stort problem i Tyskland, og kanskje ennå var det. Men vi så jo på dette spørsmålet som oss ganske uvedkommende, så det var jo f.eks. i NS ungdomsfylking nesten aldri spørsmål om dette med jøder og den slags ting.

Hvordan så dere på at tyskerne arresterte de norske jødene?

(joder2)

Man kan tro meg eller la være, men faktisk så hørte ikke jeg for min del før etter krigen at de norske jødene var arrestert. Det skyldtes nok at jeg på det tidspunktet var fraværende, jeg var i Tyskland. Men så lite ble det altså snakket om dette i NS-kretser, at det aldri falt noen inn å snakke om dette med jødenes arrestasjon...

Men brukte ikke NS-propagandaen mye jødehets?

(joder3)

Nasjonal Samlings propaganda gikk i liten utstrekning ut på slike ting. Man brukte dette med jødedommen som en bemerkning hist og her i et foredrag eller hva det måtte være. Men da i en helt konkret mening. Det som for en NS-mann var jødedommen, var ikke den lille jøde. Men det var det vi kalte "jødebolsjevismen". På det tidspunkt så var forholdet det, at svært mange av de kommunistiske ledere var jøder. Vi mente at det ikke var noen tilfeldighet. Likedan så var vi motstandere av den internasjonale kapital, som også langt på vei var behersket av jøder, mente vi i hvert fall.

Var det etter din mening ikke noen egentlig anti-semitisme som lå bak?

(joder4)

Disse to, altså jødekapitalismen og jødebolsjevismen som konkrete ting, det var vi imot. Men det falt oss ikke inn at dette hadde noe med den lille jøde å gjøre, i og for seg.

Du arbeidet blant annet med propaganda for NS. Hva var hovedpunktet i denne propagandaen?
(Propaganda)

Det som NS propaganda i første rekke gikk ut på, var jo dette at vi var lovet gjennom Nasjonal Samling skulle Norge gjenvinne sin frihet og selvstendighet. Jeg var for min egen del var det vi kalte for Riksungdomstaler. Jeg hadde altså rett til å tale på møter overalt i landet. Mitt sentrale budskap nesten bestandig var dette momentet, at først Terboven den 25.sept.1940 og senere Hitler i en erklæring, hadde gitt uttrykk for at veien til Norges frihet og selvstendighet gikk gjennom Nasjonal Samling.

Vant dere mange medlemmer med denne propagandaen?

(propaganda2)

Det var jo det hovedbudskapet vi hadde i vår propaganda. Det var jo også det som førte til at såvidt mange mennesker søkte til partiet, særlig utover høsten og vinteren 1940-41. Vi må jo huske på at det var over 50 000 mennesker som var innom NS, som medlemmer i NS. Det er ikke et lite tall i et land som Norge. Det er et ganske betydelig parti.

NS og tyskerne

Hvordan så du på tyskerne? Likte du eller mislikte du dem?

(tyskere1)

Det spørsmålet kan ikke besvares med et kategorisk "ja jeg elsket dem" eller "nei, jeg hatet dem". Fordi tyskere var så mangt. Og tysk politikk var så mangt! Vårt mål var som jeg var å gjenvinne Norges frihet og selvstendighet, og der møtte vi motbør i en del tyske kretser.

Hvilke var det først og fremst?

(tyskere2)

Det Tyske Utenriksdepartement var tradisjonelt stormaktpolitisk innrettet. De tenkte som stormakter alltid har tenkt, og var gjerne innstilt på at Norge skulle bli et protektorat eller noe i den retning. Vi likte ikke folk som støttet den retningen.

Andre tyske aktører?

(germanere)

Vi hadde folk som Himmler og hans Allgemeine SS, det politiske SS, som hadde en formening om at de skulle lage en stor germansk stat hvor det ikke skulle spille noen rolle om man var nordmann eller hollender eller tysker. De var vi ikke så begeistret for heller. Det vil si at vi var veldig lite begeistret, for vi ønsket ingen utslettelse av vår norske folkekarakter. Tvertimot så ønsket vi en europeisk ordning som besto av et samarbeid mellom likeverdige og frie folk. Det var Nasjonal Samlings politikk.

Fant dere ikke noen støtte for NS' politikk på tysk hold?

(HJ)

Denne politikken fant til å begynne med støtte bare ett sted, nemlig hos Hitlerjugend. Det var min jobb å arbeide i nær kontakt med Hitlerjugend, og jeg bodde faktisk i Tyskland et helt år. Jeg kom i meget nær kontakt med Hitlerjugends ledere helt opp til toppen. De arbeidet jo veldig hardt for sitt prinsipp, "Ein Europa der Nationen". Altså tilsvarende det som NS og Quisling sto for. Det ga seg bl.a. uttrykk i dannelsen av det europeiske Ungdomsforbundet i 1942, der det deltok 14 nasjonale ungdomsorganisasjoner.

Kan du fortelle mer om dette europeiske ungdomsforbundet?

(HJ2)

Dette ungdomsforbundet var bygget fullstendig på likhetsprinsippet. Alle var vi likeverdige, hadde samme status. Vi regjerte hvert vårt felt. Norge fikk som sitt spesielle felt bondekultur og landtjeneste. Denne linjen støttet vi jo voldsomt opp om.

Hvordan så du på "søsterorganisasjonen" Hitlerjugend i Tyskland?

(HJ3)

Jeg må si at jeg var og er fremdeles meget begeistret for Hitlerjugend. Det var en organisasjon som for det første var sterk sosial, som tok seg av ungdommen på alle mulige måter. Som var meget moderat politisk sett, og som internasjonalt sto for en politikk som var som vår egen. Jeg hadde mange gode venner og har fremdeles gode venner blant Hitlerjugends ledere. Når det gjelder dem, så satte jeg meget stor pris på tyskere, mens jeg så nokså skjevt på mange andre.

Mener du at denne "positive" holdningen i Hitlerjugend fikk noen effekt på andre tyskere?

(HJWaffen)

Denne innstillingen som Hitlerjugend hadde, bredte seg etter hvert også over i Waffen SS, i motsetning til Allgemeine SS og Himmlers tanker. Så kom ideen om et folkenes Europa, de frie folks Europa, opp som en ledende tanke i hele Waffen SS apparatet etter hvert. Det ga seg meget markante utslag. Det ga seg til og med så markante utslag at Allgemeine SS i 1944 faktisk måtte endre synspunkter på vesentlige spørsmål i denne forbindelsen.

Hva med din holdning til SS?

(SS01)

Når det gjelder SS, så var jo holdningen der vidt forskjellig når det gjelder holdningen til Waffen SS, de kjempende tropper, som vi hadde et meget godt forhold til, og som vi så opp til. De var jo alle sammen frivillige, som kjempet for en sak. Så vi så på de som sluttet seg til Waffen SS, som idealister. Når det gjelder Allgemeine SS, altså det politiske SS, så var de fleste av oss meget aktivt innstilt mot dem, fordi de representerte en politikk som vi ikke kunne godta på noe slags sett og vis.

Hva så dere som negativt i det vanlige SS?

(SS02)

Først og fremst Allgemeine SS representerte den avart av forskjellenes politikk, nemlig at man oppfattet raselæren og forskjellslæren som at vi er bedre enn dere. Vi var meget sterkt imot denne SS-versjonen av raselæren!

Rettsikkerhet og økonomi

Hvordan ser du på rettsikkerhet og rettsvesen under okkupasjonen?

(rettsves1)

Der må man skille mellom to ting. Det var det egentlige rettsvesen og det, hva skal man si, den justis som f.eks. Terboven holdt. Det er helt klart at Terboven på en rekke områder gikk ut over sine fullmakter, ut fra folkerettslige prinsipper, det er ingen tvil om det. Det er også ganske klart at det ble felt harde dommer over en god del mennesker. Det er meget å beklage, og vi beklaget det også den gangen.

Hva gjorde dere med det da?

(rettsves2)

En god del av en NS-leders arbeidsområde gikk ut på å hjelpe folk som var kommet i konflikt med tyskerne. Jeg var en stund adjutant for en fylkesfører, og jeg vil si at halvparten av hans arbeid gikk ut på å hjelpe folk som var kommet i konflikt med tyskerne.

Hva med tysk og norsk rettsvesen og -praksis?

(rettsves3)

Men det er jo klart at det var en krigstilstand, og stort sett ble nok rettsvesenet ledet etter folkerettslig holdbare prinsipper. Det er helt typisk at den tyske domstolen ble fullstendig frikjent i rettsoppgjøret etterpå. Det ble akseptert at den hadde handlet og reagert på basis av folkerettslige regler som var generelle. De tyske dommerne slapp jo enhver form for straff.

Vi hadde også en spesiell NS-domstol som behandlet visse, enklere politiske saker, en slags særdomstol.

Hvordan gikk det med den norske NS-domstolen?

(rettsves4)

Den fikk jo ordet på seg for å være veldig mild i sine dommer. Den ble jo faktisk egentlig mindre og mindre brukt. Det vil si at flere og flere saker ble ledet til tyske domstoler, fordi denne NS-særdomstolen ble ansett for å være faktisk i aller mildeste laget.

Norsk økonomi under okkupasjonen. Hvordan klarte NS å styre denne?

(økonomi1)

Når det gjelder den økonomiske politikken, så hadde jeg svært liten kontakt med den. Det lå godt utenfor det som vi i Ungdomsfylkingen stelte med. Men i etterhånd må jeg si at det ble drevet en meget sunn økonomisk politikk. Det ga seg bl.a. utslag i at man allerede under okkupasjonen fra de norske myndigheters side ga seg til å betale ned på okkupasjonskontoen!

(økonomi2)

Hvis vi ser på kommunenes resultater under krigen, så ser vi akkurat det samme. Mens svært mange kommuner før okkupasjonen var i en meget ubehagelig økonomisk situasjon, så kom de aller fleste kommuner ut av okkupasjonen med en svært sunn økonomi, som ga et utmerket grunnlag for gjenoppbyggingen.

Så rent generelt vil jeg nok si, på etterhånd som sagt, at jeg tror den økonomiske politikken som ble ført, var meget sunn.

Hjemmefront og motstand

Hjemmefront og motstand, hvordan så dere på det?

(hjemmef1)

Vi respekterte våre motstandere. Vi hadde all respekt for dem som satte sitt liv inn på den andre siden. Det er ganske typisk at da NS holdt på å opprette en frontkjemperorganisasjon, ble det da fastlagt i vedtektene at de som hadde deltatt aktivt i kampen på den andre siden, de skulle være med i denne organisasjonen så snart krigen var slutt.

På den annen side syntes vi disse motstandsfolkene var dumme, på den måten at vi mente de ødela sjansen for at Norge skulle gjenvinne sin frihet og selvstendighet.

Kan du begrunne det?

(hjemmef2)

For oss var det helt klart at jo sterkere motstanden mot tyskerne var i Norge, jo mindre villige ville de bli til å innrømme oss frihet og selvstendighet etter

okkupasjonens slutt. I denne forbindelsen må det jo sies, at i en meget stor del av okkupasjonstiden, så mente jo de aller fleste at Tyskland ville gå seirende ut av krigen. Det mente man i hvert fall ut 1942 og et stykke inn i 1943. Og det var jo det vi innrettet oss etter. Vi innrettet oss etter en etterkrigstid hvor Tyskland dominerte Europa.

Hva med sabotørene og den sanbotasjevirkosomheten de drev?

(sabotasjel)

Det var jo en masse sabotasje som ødela for nordmenn mye mer enn for tyskerne, og det likte vi på ingen måte. Når de f.eks. ga seg til å tenne på knott-lageret, som var det eneste drivstoff man hadde for biler, stort sett, så når motstandsbevegelsen ødela den slags ting, så forringet de vår daglige tilværelse, det ble vanskeligere.

Hva med likvideringene som Hjemmefronten gjennomførte?

(likvidering)

Det var jo også slik, spesielt fra sommeren 1944, så gikk jo motstandsfolkene inn for å drepe og myrde NS-folk. Man kan jo ikke akkurat forlange at vi likte det! Jeg var selv ikke vitne til, men nokså nær tilfeller hvor dette skjedde. Det var ikke så hyggelig. Det ble jo myrdet et hundretall NS-folk av Hjemmefronten, så vidt jeg husker. Tallet er litt forskjellig, noen sier litt under hundre og noen sier litt over hundre. Men i alle fall så ble det uten lov og dom myrdet nokså mange NS-folk i denne tiden.

Hvordan så dere på de som flyktet til England og Sverige i løpet av okkupasjonen?

(flyktninger)

Når det gjaldt de som flyktet til utlandet, så var vel holdningen litt forskjellig da. For det var nokså klart at det var nokså mange av disse flyktningene som flyktet for å få bedre vilkår, eller i noen grad flyktet fra forbrytelser som de hadde begått her hjemme. Det var jo en god del av de som flyktet over, som ble satt fast der borte da de kom over, for det var klart at det var kriminelle. Men som sagt, de som havnet i aktiv innsats; all respekt!

Fikk du noengang direkte kontakt med motstandsgruppene?

(vertinnen)

Jeg bodde en gang hos en vertinne, en eldre dame som levde stort sett av å leie ut rom pluss å bake vafler to ganger i uken. Hun var jo så redd meg da jeg kom at det lignet ingen ting. Men da hun oppdaget at jeg var et menneske, slo hun fullstendig om. Jeg fikk jo servert vafle hver tirsdag og fredag, så sikkert som en lås. Inntil hun en dag kom og sa at nå ble det ikke noe mer vafler på fredag, for hun hadde en nevø som holdt til innpå skogen, og de hadde så lite mat...

Sånn drev folk på å prate, helt ukritisk!

Føreren

Hvordan møtte du Quisling første gang?

(Quisling1)

Forholdet til Quisling var for mitt vedkommende relativt intimt. Jeg møtte ham personlig og helt privat for første gang allerede som 16-åring. Jeg hadde anledning til å sitte og snakke med ham et par-tre timer faktisk. Jeg fikk et inntrykk av den mannen som satt i meg resten av tiden.

Hvordan var ditt inntrykk av Quisling?

(Quisling2)

Det inntrykket går ut på en mann som var tvers igjennom ærlig, tvers igjennom pålitelig, tvers igjennom fylt av vilje til å gjøre det beste for sitt land.

Du lovpriser Quisling! Kan du utdype dette?

(Quisling3)

Han blir jo ofte framstilt som en litt bisk natur. Men han var alt annet enn det. Han kunne se bisk ut på bilder, han likte aldri å bli fotografert. Straks det dukket opp et fotoapparat i nærheten, så strammet han ansiktet og ble bisk. Men privat og i vanlig omgang, hadde han et ganske sjarmerende smil som betok, faktisk. Og han hadde humor. Han sa ikke så mye, men han kom gjerne med veldig kloke bemerkninger og kommentarer, som da gjerne kunne utløse en hel diskusjon bare på grunn av det.

Personlig egenskaper hos Quisling?

(Quisling4)

Han var veldig lojal overfor de folkene som hadde fulgt ham hele tiden. Det var kanskje en svakhet hos ham, at han trodde nesten for godt om de som hadde vært hans trofaste tilhengere hele tiden. Men han var veldig lojal overfor oss "gamle" i partiet. Jeg var ikke gammel i egentlig forstand da, men jeg hadde vært mange år i partiet.

Dine personlig følelser overfor Quisling?

(Quisling5)

Quisling var faktisk en mann som man ble glad i! Man så ikke bare opp på ham som en politisk leder og som et forbilde. Man så ikke bare på ham som en ærlig og oppriktig fedrelandssinnet mann. Men man betraktet ham og oppfattet ham som et i egentlig forstand godt menneske. Derfor ble man glad i ham!

Hadde han ingen feil etter din mening?

(Quisling6)

Jeg innser absolutt at han hadde en del feil som gjorde ham på visse områder mindre skikket som leder. Det ene var at han var overhode ikke intrigant! Altså han forsto ikke denne side av politikken å drive spill. Derfor hadde også Terboven i mange tilfeller nokså lett med ham. Han kunne altså utmanøvrere ham! Fordi Quisling ikke forsto dette med lureri og bakveier. Han var for ærlig i sin oppfatning.

Quislings betydning i internasjonal målestokk?

(Quisling7)

Hans styrke lå jo i de store vyer. Når man i dag leser hans artikler fra den gang, så forbløffes man jo over hvor nøyaktig han bedømte situasjonen, og i hvilken grad han fikk rett. Jeg har jo f.eks. møtt høyt fremtredende SV-folk som sier at dessverre, utviklingen har gått nøyaktig i den retningen Quisling forutsa. De beklager det. Han forutsa NATO, han forutsa EF, for å snakke om dagens ting.

Men det jeg snakker om, var jo at han på den tiden forutså hele tiden den utvikling som ville føre til okkupasjonen, enten en vestalliert eller tysk. Han hadde en fantastisk evne til å trenge inn især i internasjonale problemer og bedømme den internasjonale scenen.

Hvorfor holdt dere slik med Tyskland i krigen?

(Sovjet)

Det som jo var den store frykten, var at Sovjetunionen skulle vinne, og at Norge kom under sovjetisk dominans! Det var jo det som fikk oss til, langt lenger enn det kanskje egentlig fornuftig var, fikk oss til å håpe på at Tyskland skulle vinne.

Slutten

Når tid innså dere at krigen og deres sak var tapt?

(slutten1)

Det siste håpet døde i hvert fall da Ardenneroffensiven i slutten av 1944 ikke lyktes. Da var man jo klar over at det ikke var noen sjanse overhode lenger. Det ble riktignok snakket en del om hemmelige våpen. Tyskland arbeidet jo også med atombomben. Det visste vi jo ikke den gangen hva slags våpen det dreide seg om, men det ble jo hvisket en del da, om dette med hemmelige våpen osv. Men det la vi i grunnen ikke så stor vekt på.

Hva gjorde dere da det nærmet seg slutten?

(slutten2)

Da det nærmet seg slutten, var det bare en ting om å gjøre. Det var at overgangen fra okkupasjon til frigjøring skulle foregå så rolig og besindig

som mulig. Det er i og for seg ganske forbløffende at NS ble på sin post helt til siste sekund. Man skulle tro at i de siste månedene skulle NS-forvaltningen begynne å gå i oppløsning! Men det gjorde den ikke. Jeg arbeidet selv på et nokså sentralt sted, faktisk på Slottet, de siste månedene inntil 8.mai 1945. Der ble det arbeidet rolig og sindig, akkurat som om ingen ting skulle skjedd.

Målet med arbeidet de siste månedene? Kontaktet dere motstanderne?
(slutten3)

Det var jo det som ble forsøkt av Quisling. Allerede en god stund før kapitulasjonen ble det arbeidet for å komme i kontakt med de menneskene som skulle overta, for å få en fredelig overgang. Og da Quisling og ministrene om morgenen den 9.mai 1945 overga seg uten kamp, så var også det et uttrykk for at de ønsket å unngå enhver form for konfrontasjon. Det var jo det som var målet de siste månedene, å få alt dette til å gå så fredelig og sindig for seg som mulig.